

НАСТАВНО-НУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

На својој XVII редовној седници, одржаној 26. фебруара 2015. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду изабрало нас је за чланове комисије за оцену докторске дисертације коју је поднела докторанд Марина Одак. Пошто смо се упознали са садржином тог рукописа, част нам је да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Колегиница Марина Одак (сада Михаиловић) дипломирани је историчар уметности, без сталног запослења. До сада је објавила два оригинална научна рада: *Представе Св. Цара Константина на новцу Византије и византијског света*, Ниш и Византија XII (2014), 259-270 и *Моћ слике и језик средњовековног новца*, Крушевачки зборник 16 (2014), 214-232. Њен рад с насловом *На понос града: представе градске тврђаве на новцу Котора, Улциња, Свача и Дриваста*, редакцијски је прихваћен за објављивање у часопису *Историјски записи* 3-4 (2014), који је у припреми за штампу.

Докторска дисертација колегинице Одак носи наслов ***ИКОНОГРАФИЈА И СИМБОЛИКА ПРЕДСТАВА НА СРПСКОМ СРЕДЊОВЕКОВНОМ НОВЦУ*** и написана је на 444 стране рачунарски сложеног текста с пратећим научним апаратом, скраћеницама коришћене литературе и издања извора.

2. Предмет и циљ дисертације

Дисертација колегинице Марине Одак има за предмет истраживања иконографију и значење представа на српском новцу кованом током средњег века. Тај новац богатством својих типова и разноврсношћу представа које су га

красиле заузима особено место у европској нумизматици. Нарочити значај он има за изучавање политичке, економске и културне историје српске средњовековне државе. Не чуди стога, што се старом српском новцу у науци већ поодавно посвећује посебна пажња и што се изучавају његови различити аспекти. Интересовања истраживача била су, међутим, усмерена првенствено на хронолошка питања, на атрибуисање поједних врста одређеним издавачима и ковницама, а затим на монетарни систем, физичке особине новца, његову типологију, као и на различите историјскоправне и економске проблеме у вези с њим. Иконографија и симболика представа на новцу кованом у средњовековној Србији, као средству широке пропаганде, остале су недовољно изучене и објашњене. Циљ дисертације Марине Одак управо је свеобухватно проучавање слика на старим српским монетама како би се досегло до њиховог утемељенијег и продубљенијег тумачења, односно како би се разумеле њихове многоструке политичке, идеолошке и богословске поруке. Да би то постигла, колегиница Одак је морала најпре да утврди путеве и механизме страних утицаја на уобличавање представа са старог српског новца, разлоге њихове рецепције, као и особене доприносе српске средине богатој ризници средњовековне монетарне иконографије.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Колегиница Марина Одак пошла је од хипотезе да су на главним ковањима српског средњовековног новца из тржишних разлога преузимана решења са страног новца, те да су постепено иконографски прилагођавана узусима српске владарске идеологије и државне политике. Веома важан утицај на избор иконографских решења и стилске особености представа на српском новцу имала је околност да су ковнице новца издаване у закуп приватним лицима из Србији суседних држава. При избору иконографског решења представа на српском новцу битну улогу су имали, према претпоставци колегинице Одак, типологија новца, непосредно повезана с његовом вредношћу и величином, односно намењеност размени на мађународном, унутрашње државном или уско локалном нивоу. Поменуте хипотезе, од којих

је у своја истраживања пошла Марина Одак, научно су потврђене у завршној верзији дисертације. Полазни ставтавови и хипотезе при том су разрађени, понешто прецизирани и кроз истраживачки процес усклађени с темељније проученом грађом.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација је подељена на пет основних глава и низ поглавља, са сажетим уводом на почетку и закључком при крају текста.

У УВОДУ (стр. 2-11), који чини кратак текст с насловом *Моћ слике и језик средњовековног новца* ауторка се укратко осврнула на новац и монетарну слику као средства друштвене комуникације, то јест на механизме уобличавања и преношења вишеслојних идеолошких порука путем представа на новцу.

У другој, убедљиво најопширнијој глави рада, која носи наслов *ИКОНОГРАФИЈА И СИМБОЛИКА ПРЕДСТАВА* (стр. 13-316), представљене су и темељно иконолошки проучене различите врсте слика на српском средњовековном новцу. С обзиром на иконографску природу и тематику слика материја друге главе је подељена у четири поглавља са посебним насловима: *Представе светих личности* (стр. 13-84), *Владарске представе* (стр. 85-197), *Хералдичке представе и знаци* (стр. 198-286) и *Остале представе и натписи* (стр. 287-316). У сваком од поменутих поглавља ауторка дисертације је настојала да српски материјал сагледа у што ширим хронолошким и просторним, заправо европским оквирима како би створила поуздане основе за тумачење порекла и значења мотива на нашем новцу.

У следећој глави рада, с насловом *ИСТОРИЈСКА И ПРИВРЕДНА ПОЗАДИНА РАЗВОЈА МОНЕТАРНЕ СЛИКЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ* (стр. 22-52), Марина Одак настоји да оцрта политичке, економске и финансијке прилике у којима долази до појаве српског ночарства и које пресудно утичу на његов развој, како би показала да те прилике имају пресудан уплив и на уобличавање домаћег монетарног имагинаријума. Посебна пажња посвећена је

ковницама и њиховим закупцима, преко којих су, како покушава да покаже ауторка, страни утицаји налазили свој најнепосреднији и најшири пут.

ЗАКЉУЧАК, као последња глава дисертације колегинице Одак, има речити поднаслов: *Иконографија српског средњовековног новца између Истока и Запада* (стр. 395-404). У њему су, на основу резултата претходно спроведених истраживања, синтетички размотрени, одмерени и објашњени утицаји новчарства држава Истока и Запада на изглед и иконографију српског средњовековног новца. Указано је на то да процес рецепције није био механички и да је увек, у већој или мањој мери, подразумевао прилагођавање и креативно преобликовање условљено властитим потребама и виђењима. Понекад су те потребе и виђења водили чак до стварања нових, за српску средину особених решења.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Добро упућена у релевантну литературу и проблематику коју покрећу иконографија и симболика представа на српском средњовековном новцу, колегиница Марина Одак је написала своју докторску дисертацију поштујући ваљано одабрану научну методологију. Резултате истраживања саопштила је кроз адекватно разрађену структуру рада. Она указује на систематичност и темељност приступа како у истраживању тако и у излагању проученог. Прилежним сагледавањем обимне грађе, систематизоване трудом претходних истраживача, и пажљивим изучавањем те грађе, колегиница Одак је знатно проширила и продубила познавање порекла и симболике ликовних мотива на српском средњовековном новцу. Настojeћи да их иконолошки доследно и што боље протумачи она монетарну представу сагледава у њеном историјском, политичком и културолошком контексту те јој прилази као особеном и свеprisутном медијуму друштвене комуникације. Јасније но што је то било могуће доскора, колегиница Одак показује да је појава одређене слике на новцу резултат сложених процеса и последица мноштва фактора, од економских до црквенополитичких и уметничких. Због свега тога, резултати Марине Одак нису од значаја само за проучавање српског средњовековног новчарства. Они

представљају допринос истраживању многих аспеката културе у старој српској држави, а нарочито идеологије власти и иконографије којом је та идеологија визуелно исказивана и тумачена.

6. Закључак

Докторска дисертација *ИКОНОГРАФИЈА И СИМБОЛИКА ПРЕДСТАВА НА СРПСКОМ СРЕДЊОВЕКОВНОМ НОВЦУ* докторандкиње Марине Одак написана је потпуно у складу с одобреном пријавом и несумњиво представља самостално и оригинално научно дело. Због свега наведеног задовољство нам је да Наставно-научном већу Филозофског факултета препоручимо да прихвати докторску дисертацију Марине Одак и кандидаткињи одобри усмену одбрану.

У Београду, 20. фебруара 2015.

др Драган Војводић, ванр. професор

др Миодраг Марковић, ванр. професор

др Вујадин Иванишевић, науч. саветник
Археолошки институт САНУ